

صمت نو

۱- صنعت خودرو در انتظار گسترش واردات

۲- صنعت دارو ضرورت اصلاح نظام قیمت‌گذاری

۳- ماشین‌آلات معدنی تحقق اهداف بخش معدن در گرو افزایش و نوسازی ماشین‌آلات

۴- ایران و افغانستان کربدور در مقابل معدن

۵- توافق‌نامه تجاری ایران و ترکیه ضرورت انطباق سیاست‌های تجاری با استراتژی توسعه صنعتی

*معرفی صنعت: تجهیزات پزشکی

اندیشکده
کسب و کار شریف

بزهشکده سیاست‌گذاری
دانشگاه صنعتی شریف

اهمیت حوزه صنعت، معدن و تجارت در هر کشور به عنوان مهم‌ترین زمینه‌های ایجاد فرصت‌های شغلی، خلق ارزش افزوده و ارزآوری بر کمتر کسی پوشیده است. در همین زمینه، وجود مولفه‌هایی مانند منابع طبیعی سرشار، نیروی انسانی متخصص و موقعیت جغرافیایی استراتژیک نشان‌دهنده ظرفیت کم‌نظیر کشور برای حرکت در جهت تحقق توسعه صنعتی است. با این حال، انباشت سیاست‌های نادرستی مانند تصدی‌گری دولت، قیمت‌گذاری دستوری، سرکوب ارزی، قوانین دست‌وپاگیر و حمایت‌های تعرفه‌ای نامحدود در طول سال‌های گذشته باعث عدم تحقق اهداف صنعتی کشور در بسیاری از حوزه‌ها شده است. عدم تکمیل زنجیره‌های ارزش، عدم حضور چشمگیر در زنجیره‌های تامین جهانی، صنایع انحصاری، سطح پایین بهره‌وری، کیفیت پایین محصولات و ... از جمله پیامدهای این نوع سیاست‌های نادرست است.

واقعیت آن است که حمایت‌های صورت گرفته از فعالیت‌های اقتصادی در کشور طی دهه‌های گذشته، نه مبتنی بر نوع عملکرد آن‌ها بلکه بیشتر در قالب اعطای رانتهایی مانند رانت انرژی، زمین، مجوز، ارز و نرخ بهره بوده است. در نتیجه این دیدگاه، بسیاری از بنگاه‌های اقتصادی شکل گرفته در کشور، خود را از فعالیت‌هایی مانند تحقیق و توسعه، نوآوری و ارتقای بهره‌وری بی‌نیاز می‌دانند. بنگاه‌هایی وابسته به حمایت‌های دولت که فاقد قدرت لازم برای رقابت در بازارهای جهانی بوده و همواره در جهت حفظ حمایت‌های دولتی از خود تلاش می‌کنند. در همین زمینه، ویژه‌نامه «صمت نو» با هدف بررسی وضعیت بخش صنعت، معدن و تجارت کشور و متعاقباً بیان چالش‌ها و راهکارهای موجود در این حوزه‌ها منتشر شده است. در شماره نخست این ویژه‌نامه، نگاهی به وضعیت صنایع خودرو و داروی کشور داشته و به بررسی سه موضوع ماشین‌آلات معدنی در کشور، معادن افغانستان و قرارداد تجاری ایران و ترکیه پرداخته‌ایم. قسمت پایانی این ویژه‌نامه به معرفی صنعت تجهیزات پزشکی کشور اختصاص دارد.

سجاد رفیع

۳	صنعت خودرو
۷	صنعت دارو
۱۱	ماشین‌آلات معدنی
۱۴	ایران و افغانستان
۱۷	توافق‌نامه تجاری ایران و ترکیه
۲۲	معرفی صنعت: تجهیزات پزشکی

صمت نو

سر دبیر:

سجاد رفیع

با همکاری:

سعید صفاری

جواد صرف‌جو

شبنم رحیم‌طرقی

علی هادوی

علی حسنی

طراح و گرافیک:

نعیمه رجبی

وحید پرویزی

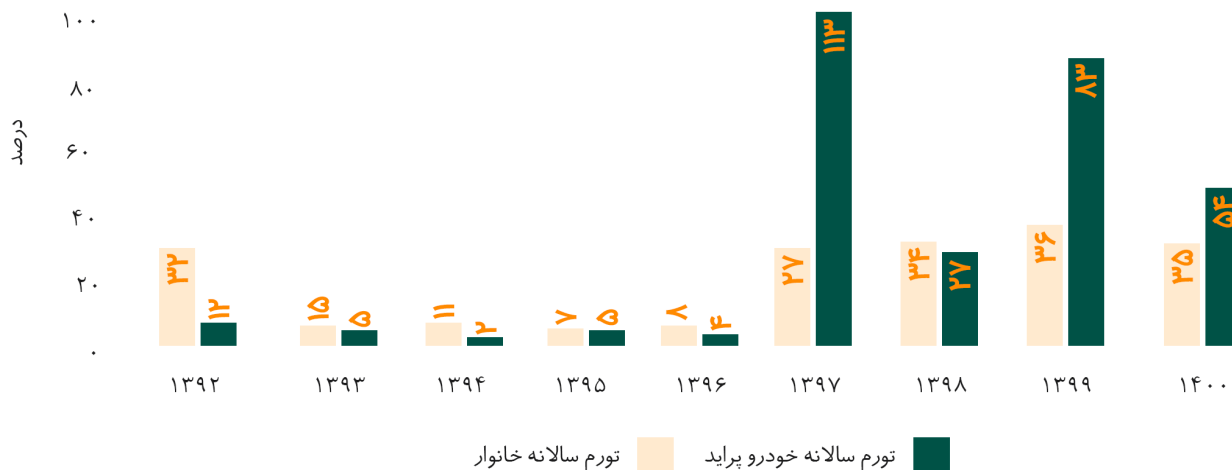
صنعت خودرو در انتظار گسترش واردات

اعمال تحریم‌های ظالمانه علیه کشور در سال ۱۳۹۷، تولید خودرو را که در سال‌های ابتدایی دهه ۱۳۹۰ روند رو به رشدی را تجربه کرده بود دچار اختلال جدی کرد. خروج شرکای خارجی خودروسازان و دشوار شدن تامین قطعات باعث کاهش شدید تولید خودرو و متعاقباً ایجاد اضافه تقاضا در این بازار شد. در ادامه، اجرای سیاست قرعه‌کشی خودرو، قیمت‌گذاری دستوری و وجود رانت ناشی از اختلاف قیمت کارخانه و بازار، خودرو را عملاً تبدیل به کالایی سرمایه‌ای نمود. علاوه بر این، ممنوعیت واردات خودرو طی سالیان اخیر باعث تشدید انحصار تاریخی خودروسازان داخلی و کاهش بیش از پیش انگیزه آن‌ها برای ارتقاء کیفیت محصولات و استفاده از فناوری‌های روز دنیا شد.

رشد شدید نقدینگی در کشور طی سالیان اخیر و همچنان تبدیل خودرو به یک کالای سرمایه‌ای باعث جهش‌های قیمتی متعدد این محصول به ویژه از سال ۱۳۹۷ به این سو شده است. ممنوعیت واردات خودرو در این بازه زمانی نیز باعث تشدید این وضعیت شده است؛ به گونه‌ای که قیمت برخی از خودروهای وارداتی موجود در کشور حتی با احتساب نرخ ارز آزاد، به مراتب بالاتر از نمونه‌های مشابه آن‌ها در سایر کشورها است.

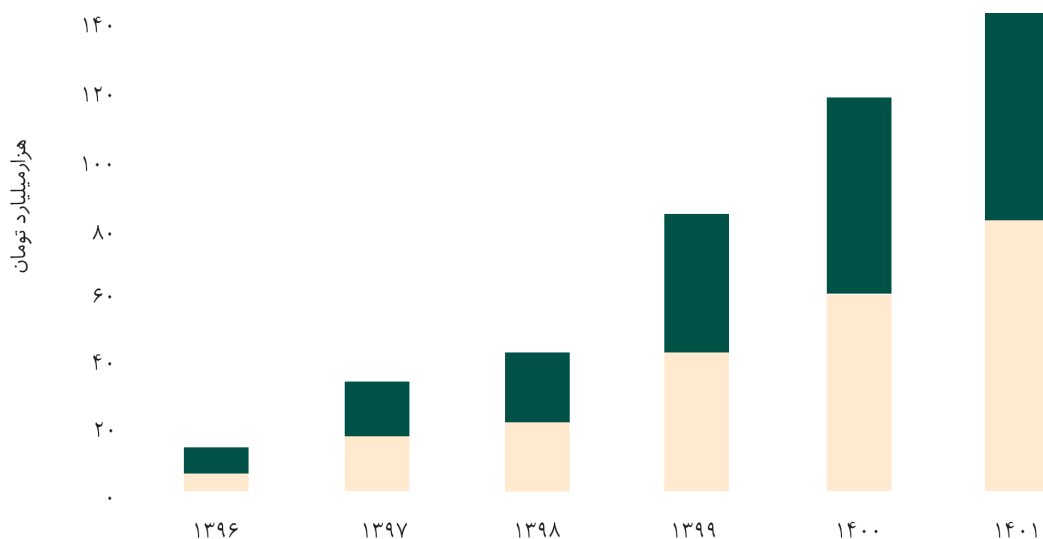
مدل	ابتدای سال ۱۴۰۱ (میلیون تومان)	انتهای سال ۱۴۰۱ (میلیون تومان)	درصد تغییر
پژو ۲۰۷ دنده‌ای	۳۵۵	۶۸۵	۹۲٫۹
پژو ۲۰۶ تیپ ۲	۲۶۴	۵۴۵	۱۰۶٫۴
دنا پلاس ساده	۳۹۳	۷۲۵	۸۴٫۴
تارا دنده‌ای	۳۹۵	۷۳۵	۸۶
ساینا s دنده‌ای	۱۹۶	۳۷۰	۸۸٫۷

جدول ۱- نرخ تورم خانوار و خودروی پراید طی دهه ۱۳۹۰

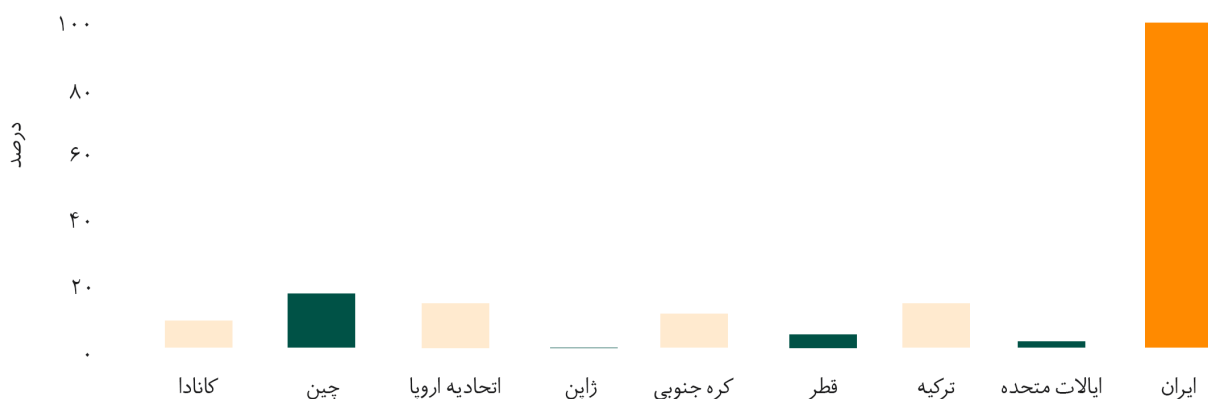
نمودار ۱- تورم خانوار و تورم خودرو پراید

قیمت گذاری دستوری محصولات خودروسازان داخلی توسط نهادهایی مانند شورای رقابت، سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان و ستاد تنظیم بازار در سال‌های گذشته را می‌توان مهم‌ترین دلیل بروز چالش زیان انباشته گسترده در صنعت خودروسازی کشور دانست. اجرای این سیاست با استفاده از شیوه‌های نه چندان کارآمد قیمت گذاری مانند Cost Plus باعث شده که تولید برخی خودروها در مقاطعی عملاً تبدیل به امری زیان‌ده شود. برخی کارشناسان، عدم توانایی دو خودروساز بزرگ کشور در پرداخت مطالبات قطعه‌سازان (با توجه به زیان انباشته خودروسازان) را یکی از مهم‌ترین دلایل عدم تامین به موقع قطعات مورد نیاز و متعاقباً رشد ناکافی تولید خودرو در سال‌های اخیر می‌دانند.

نمودار ۲- زیان انباشته شرکت‌های خودروسازی ایران خودرو و سایپا

شاید بتوان مهم‌ترین دلیل عدم توسعه صنعت خودروسازی در ایران در مقایسه با کشورهای پیش‌تاز در این زمینه را وجود انحصار در این صنعت دانست. صنعت خودروسازی کشور از زمان پیدایش خود همواره متکی به انواع حمایت‌های دولتی به ویژه حمایت‌های تعرفه‌ای بوده است. واقعیت آن است که خودروسازان کشور به دلیل وجود نرخ‌های بسیار بالای تعرفه واردات و در برخی موارد ممنوعیت واردات خودرو، همواره دارای حاشیه امنی بوده‌اند که عملاً آن‌ها را از ارتقاء مستمر کیفیت محصولات و بهره‌مندی از آخرین سطوح فناوری بی‌نیاز ساخته است. این وضعیت زمانی بغرنج‌تر می‌شود که دو خودروساز بزرگ کشور که مجموعاً حدود ۹۰ درصد از سهم بازار خودرو را در اختیار دارند، عملاً اقدام به تقسیم بازار میان خود کرده‌اند. تولید انواع متفاوتی از خودروها توسط این دو شرکت باعث عدم شکل‌گیری هر نوع رقابتی میان آن‌ها شده است.

نمودار ۳- تعرفه واردات خودرو در ایران و کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۱

شواهد موجود حاکی از حضور پررنگ شرکت‌های زیرمجموعه ایران‌خودرو و سایپا در میان سهام‌داران عمده این دو خودروساز است. بخش قابل توجهی از سهام این دو مجموعه متعلق به شرکت‌هایی است که ایران‌خودرو و سایپا، سهام‌داران عمده آن‌ها هستند. به بیان دیگر، دو خودروساز بزرگ کشور با تاسیس شرکت‌هایی، سهام خود را خریده‌اند. پدیده‌ای که از آن تحت عنوان سهام‌داری تودلی یا تودرتو نام برده می‌شود. به عنوان مثال، شرکت گسترش سرمایه‌گذاری ایران‌خودرو در شرایطی مالک ۱۰ درصد سهام ایران‌خودرو است که شرکت ایران‌خودرو نیز ۴۵ درصد از سهام این شرکت سرمایه‌گذاری را در اختیار دارد. در نمونه‌ای دیگر، شرکت سرمایه‌گذاری سمند که مالک ۲ درصد سهام گسترش سرمایه‌گذاری ایران‌خودرو است، همزمان ۳/۱۸ درصد از سهام ایران‌خودرو را در مالکیت خود دارد. این نوع سهام‌داری عملاً به معنای دور زدن سیاست خصوصی‌سازی و متعاقباً عدم تحقق اهدافی مانند ارتقاء بهره‌وری و افزایش سطح رقابت‌پذیری در شرکت‌های ایران‌خودرو و سایپا است.

حذف رانت از سمت تقاضا در بازار خودرو

در چنین شرایطی، تنها راه حذف یا کاهش چشمگیر تقاضای سوداگری در بازار خودرو، تک‌نرخی کردن محصولات است. در همین زمینه، فروش تمام محصولات تولیدی خودروسازان کشور از طریق بورس کالا را می‌توان راهکاری مناسب، حداقل در کوتاه‌مدت و میان‌مدت دانست. اقدامی که علاوه بر حذف رانت قیمتی در این بازار می‌تواند باعث کاهش قیمت خودرو در بازار آزاد و افزایش سودآوری و متعاقباً کاهش زیان انباشته خودروسازان شود. در همین زمینه، یکی از مهم‌ترین ملزومات افزایش حجم عرضه خودرو در بورس کالا و متعاقباً تعدیل هر چه بیشتر قیمت محصولات، حذف سهمیه‌هایی نظیر تخصیص ۵۰ درصد تولیدات خودرو کشور به قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت است.

رفع انحصار از بازار خودروهای اقتصادی

اگرچه در سال جاری واردات خودرو در دستور کار دولت قرار گرفته ولی با توجه به محدودیت منابع ارزی کشور و وجود تقاضای انباشته شده در بازار خودرو، بعید است که چنین اقداماتی بتواند تاثیر قابل توجهی در کاهش قیمت‌های بازار داشته باشد.

در چنین شرایطی، رفع ممنوعیت واردات خودروی کارکرده را می‌توان سیاستی مناسب برای رفع انحصار در بازار خودرو و همچنین افزایش عرضه محصولات نسبتاً ارزان‌قیمت در این بازار قلمداد کرد. به طور کلی، قیمت خودروهای کارکرده در سطح جهانی نسبت به خودرو صفر به مراتب کمتر و گاهی تا کمتر از نصف قیمت محصول نو است. علاوه بر این، با توجه به محدودیت منابع ارزی کشور، سیاست واردات خودروهای نو و کارکرده در مقایسه با واردات صرفاً خودروهای نو باعث تحمیل فشار کمتری به این منابع می‌شود.

مدل	نو (صفرکیلومتر)	تولید ۳ سال قبل	تولید ۵ سال قبل	تولید ۱۰ سال قبل
داچیا ساندرو	۱۶/۰۰۰	۱۰/۰۰۰	۸/۰۰۰	۶/۷۰۰
تویوتا یاریس	۲۴/۰۰۰	۱۷/۰۰۰	۱۵/۰۰۰	۱۳/۰۰۰
فولکس گلف	۳۵/۰۰۰	۲۲/۰۰۰	۱۸/۰۰۰	۱۶/۰۰۰

جدول ۲- مقایسه قیمت ماشین‌های نو و کارکرده خارجی

افزایش رقابت در بازار خودرو

رفع دائمی ممنوعیت واردات و کاهش تدریجی تعرفه واردات خودرو با ارزش کمتر از ۲۰ هزار یورو به ۵۰ درصد سطح کنونی طی پنج سال (به نحوی که خودروسازان داخلی نیز از زمان کافی برای کسب آمادگی جهت حضور در یک بازار رقابتی برخوردار شوند) می‌تواند یکی از راهکارهای موثر در جهت افزایش سطح رقابت در بازار خودروی کشور باشد. از سوی دیگر فرایند صلاحیت‌سنجی واردکنندگان خودرو باید به صورت کاملاً شفاف و مبتنی بر معیارهای کمی صورت بگیرد؛ به گونه‌ای که واردات خودرو تبدیل به فعالیتی انحصاری و در دست عده‌ای خاص نشود.

رفع مداخلات غیرکارشناسی در انتصابات و مدیریت

واقعیت آن است که اقداماتی نظیر رفع قیمت‌گذاری دستوری، آزادسازی واردات و رفع انحصار تا زمانی که همراه با اجرای برخی اصلاحات در ساختار درونی خودروسازان داخلی نباشد نمی‌تواند باعث شکوفایی و افزایش رقابت‌پذیری صنعت خودروسازی شوند. در همین زمینه، اصلاح ساختارهای سهامداری هرمی، چندلایه و تودرتو در شرکت‌های خودروسازی با شناسایی لایه‌های سهامداری و مشخص کردن ذی‌نفعان واحد آن‌ها و الزام به واگذاری سهام نهادهای دولتی، شرکت‌های تامین‌کننده مواد اولیه و قطعه‌ساز و شرکت‌های زیرمجموعه خودروسازان باید در دستور کار مسئولین قرار بگیرد.

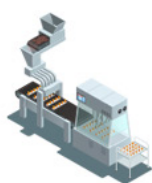

صنعت دارو

ضرورت اصلاح نظام قیمت گذاری

شواهد موجود حاکی از آن است که ایران در زمینه صنایع دارویی و تجهیزات پزشکی، از مزیت‌های نسبی بسزایی برخوردار است که در صورت سیاست گذاری درست می‌تواند منشأ ارزآوری و اشتغال آفرینی گسترده برای کشور باشد. از جمله نقاط قوت این صنایع می‌توان به زیرساخت‌های مناسب، پتانسیل صادراتی بالا و نیروی کار متخصص اشاره کرد. در ادامه، تصویری کلان از صنعت دارویی کشور قابل مشاهده است:

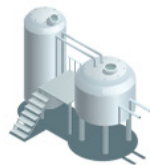
۳۰۰

توزیع کننده

۱۶۰۰۰

داروخانه

۱۶۸

واحد داروسازی

۳۰۰

واحد تامین کننده
ملزومات تولیدات دارویی

۹۵٪ از نیاز دارو در کشور تولید داخل است

با توجه به اهمیت بالای دسترسی آحاد مختلف جامعه به دارو و خدمات پزشکی، بسیاری از دولت‌ها در سراسر جهان اقدام به وضع قوانینی در جهت کاهش فشار هزینه‌ای مرتبط با این حوزه بر خانوارها می‌کنند. تلاش ویژه این دولت‌ها به منظور تضمین دسترسی اقشار آسیب پذیر جامعه به حداقل مراقبت‌های بهداشتی و پزشکی را در همین راستا می‌توان توصیف نمود. در ایران، در غالب موارد، دولت‌ها با تخصیص ارز دولتی و همچنین قیمت گذاری دستوری دارو سعی در تامین حداقل‌های بهداشتی و دارویی جامعه داشته‌اند. با این حال، آنچه در واقعیت اتفاق افتاده چیزی متفاوت از اهداف اولیه این مهم بوده است. عدم تحقق این اهداف علت‌های زیادی داشته ولی قیمت گذاری دستوری را می‌توان مهم ترین عامل دانست.

شیوه قیمت گذاری دارو در ایران

روش قیمت گذاری بر مبنای قیمت تمام شده معمولاً دربرگیرنده محاسبات پیچیده‌ای است که با در نظر گرفتن هزینه‌های تولید هر یک از محصولات و حاشیه سود تعیین شده و مجاز، یک سطح قیمت قابل توجهی برای هر یک از محصولات تعیین می‌کند.

نظام قیمت گذاری بر مبنای قیمت تمام شده معمولاً نظام پویایی نیست و از آنجا که قیمت هر یک از محصولات را نمی‌توان بلافاصله به دنبال تغییرات موجود در شرایط بازار تنظیم کرد، مشکلاتی را هم برای ناظران و تنظیم کنندگان و هم برای شرکت‌ها ایجاد می‌کند. در این سیستم، هیچ انگیزه‌ای برای افزایش کارایی و توسعه نوآوری‌هایی که می‌تواند منجر به ایجاد صرفه‌جویی در هزینه‌ها گردد، در شرکت‌ها ایجاد نخواهد شد. این سیاست‌ها منجر به تضعیف جایگاه رقابتی تولیدکنندگان داخلی به تولیدکنندگان خارجی شده است.

تبعات قیمت‌گذاری دارو

معضلات تولیدکنندگان دارو

تخصیص نابهینه یارانه دارو

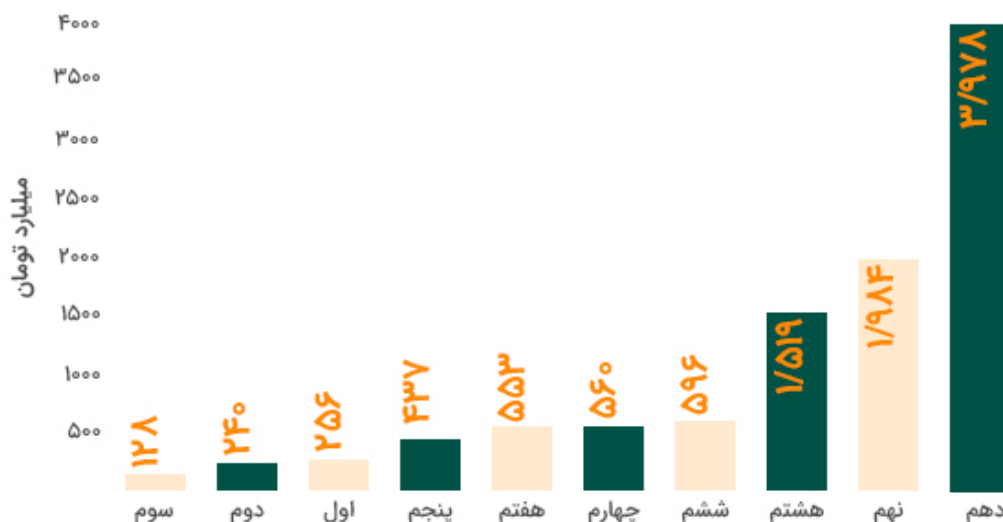
افزایش سرانه مصرف دارو

افزایش سرانه مصرف دارو

تعیین دستوری قیمت انواع دارو در سطحی پایین‌تر از نرخ تعادلی، عملاً باعث تجویزهای غیر ضروری پزشکان و متعاقباً افزایش سرانه مصرف دارو در کشور در مقایسه با بسیاری از دیگر کشورها شده است. به عنوان مثال، مصرف سرانه فرآورده‌های تزریقی در ایران حدود ۱۰ عدد، در کشورهای در حال توسعه حدود ۴.۳ عدد و در کشورهای توسعه یافته کمتر از ۱ عدد هست. در همین زمینه، با توجه به محدود بودن منابع مالی و بودجه سیستم‌های بهداشتی، می‌توان با تجویز و مصرف منطقی داروها تا مقدار زیادی از اتلاف سرمایه ملی جلوگیری کرد.

تخصیص نابهینه دارو

یکی از دلایل ابتدایی سیاست قیمت‌گذاری دستوری، حمایت از مصرف‌کننده از طریق کاهش قیمت‌هاست. تخصیص ارز ترجیحی، یکی از سیاست‌های اتخاذ شده در صنعت داروی کشور بوده که عملاً تبدیل به یکی از معضلات این صنعت شده است. ارز دولتی غالباً با تاخیر بسیار به واردکنندگان و تولیدکنندگان اختصاص پیدا می‌کند و همین مساله باعث عدم تامین به موقع دارو و متعاقباً بروز کمبود در بازار می‌شود. وجود اختلاف قابل توجه بین قیمت ترجیحی و آزاد ارز، زمینه بروز فساد و رانت را فراهم می‌کند. علاوه بر این، شواهد موجود حاکی از ناعادلانه بودن این نوع از اعطای یارانه است. در همین زمینه، یارانه پنهان پرداخت شده به دهک درآمندی، بیشتر از ۱۵ برابر دهک اول است.

نمودار ۱- توزیع یارانه پنهان مستقیم خانوار در دهک‌ها (یارانه دارو)

از دست دادن بازارهای صادراتی

با وجود قیمت‌گذاری دستوری در صنعت داروسازی، واردکنندگان و تولیدکنندگان به سختی قادر به تامین نیازهای داخلی کشور بوده و این مساله منجر به عدم توجه کافی به وجوه صادراتی این صنعت شده است. در سال‌های اخیر، داروی ایرانی در بازار کشورهای منطقه مانند افغانستان و عراق و همچنین کشورهای آسیای میانه مانند قرقیزستان و ازبکستان و حتی آفریقا و آمریکای جنوبی حضور نسبتاً کم‌رنگی داشته است. در همین زمینه، رویکرد صنعت دارو باید از فروش محموله‌ای و مقطعی به رویکردهای هدف‌گذاری شده برای کشورهای مختلف تغییر کند. به طور کلی، زمانی می‌توانیم روی بازارهای صادراتی خود اتکاء کنیم که مانند بازار داخل، برای آن‌ها نیز برنامه سالیانه و بودجه‌بندی داشته و صرفاً در انتظار دریافت سفارش از سوی مشتریان خارجی نباشیم.

راهکارها:

واقعیت آن است که قیمت‌گذاری دستوری در صنعت دارو، چندان در تحقق اهداف اولیه خود موفق نبوده و منجر به بروز پیامدهای منفی گسترده‌ای برای این صنعت شده است. از جمله مهمترین اقدامات ضروری در این زمینه عبارتند از:

۱ با توجه به قدیمی و ناکارآمد بودن شیوه فعلی قیمت‌گذاری دارو در کشور، اصلاح این شیوه بسیار حائز اهمیت است. از جمله پیشنهادات موجود در این زمینه، قیمت‌گذاری دارو از طریق برگزاری مزایده میان تولیدکنندگان و شرکت‌های بیمه است. در این روش، شرکت‌های بیمه به عنوان نماینده مصرف‌کنندگان عمل کرده و داروها را با قیمت مناسب تهیه می‌کند.

۲ فهرست داروهای مشمول قیمت‌گذاری نیازمند تجدیدنظر است. در همین زمینه، تنها داروهای اساسی مورد نیاز جامعه می‌بایست قیمت‌گذاری شده و قیمت سایر داروها باید از طریق عرضه و تقاضا مشخص شود.

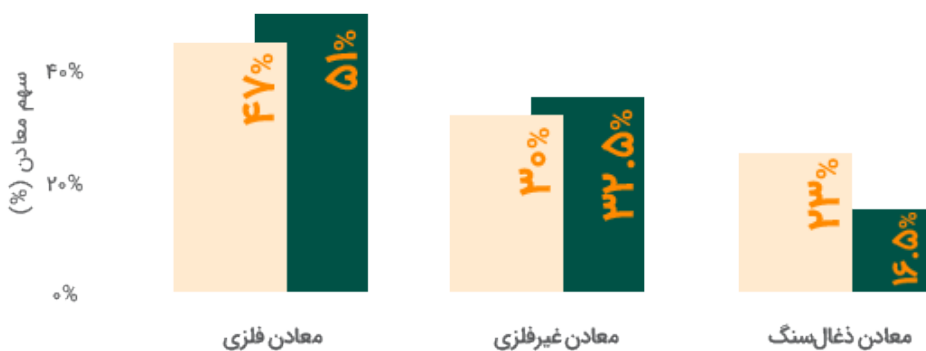
۳ اصلاح ترکیب کمیسیون قیمت‌گذاری بسیار حائز اهمیت است. ورود صاحب‌نظران اقتصادی و مدیریتی به این ترکیب و رفع تضاد منافع موجود در ترکیب فعلی، از جمله اقدامات ضروری در این رابطه است.

صنعت ماشین‌آلات معدنی

تحقق اهداف بخش معدن در گرو افزایش و نوسازی ماشین‌آلات

امروزه کمتر کسی را می‌توان یافت که منکر ظرفیت کم‌نظیر بخش معدن و صنایع معدنی در افزایش فرصت‌های شغلی، تسریع روند رشد اقتصادی و توسعه مناطق محروم در کشور باشد. سخنان مقام معظم رهبری در ضرورت جایگزینی بخش‌های معدن و نفت در کشور را در همین راستا می‌توان تفسیر نمود. در همین زمینه، استفاده بهینه از ظرفیت‌های موجود در این بخش، مانند بسیاری از دیگر حوزه‌های تولیدی مستلزم وجود نیروی انسانی ماهر، مدیریت کارآمد، فناوری به‌روز و ماشین‌آلات پیشرفته است. با این حال، شواهد موجود حاکی از وضعیت بسیار نامساعد ماشین‌آلات معدنی در کشور است. این در حالی است که ماشین‌آلات را می‌توان مهم‌ترین رکن توسعه فعالیت‌های معدنی در هر کشور دانست. بیش از ۷۰ درصد از هزینه‌های عملیاتی معدن کاری (به‌طور میانگین) در جهان، مربوط به ماشین‌آلات و تجهیزات معدنی است.

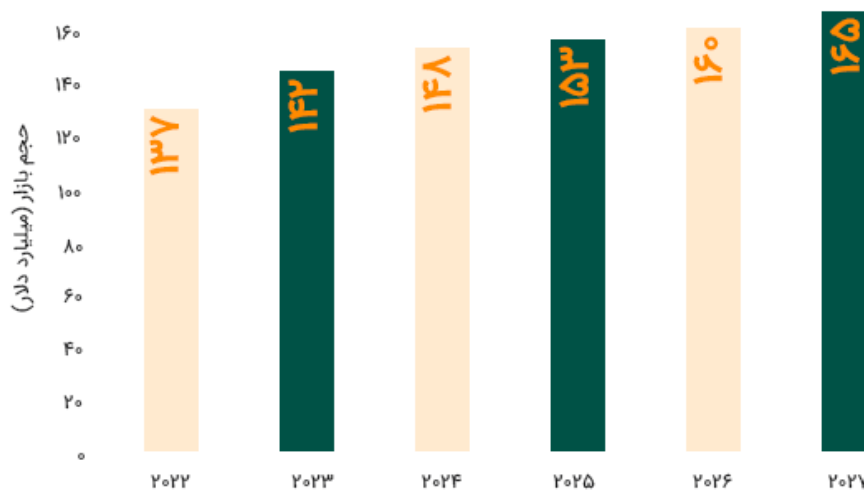
سهم معادن بر حسب نوع ماده معدنی در سال ۲۰۲۰

سهم معادن بر حسب نوع ماده معدنی در سال ۲۰۲۷

نمودار ۱ - پیش‌بینی سهم معادن سطحی و زیرزمینی به ماشین‌آلات معدنی در سال ۲۰۲۷

اندازه بازار ماشین‌آلات و تجهیزات معدنی در سطح جهان در سال گذشته میلادی حدود ۱۳۷ میلیارد دلار بوده و پیش‌بینی‌ها حاکی از رشد این بازار تا سطح ۱۶۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۷ است. در حال حاضر، به‌طور میانگین حدود ۶۰ درصد از ماشین‌آلات و تجهیزات معدنی در معادن سطحی مورد استفاده قرار می‌گیرد. سهم معادن زیرزمینی در این زمینه حدود ۳۰ درصد است و حدود ۱۰ درصد از این ماشین‌آلات و تجهیزات به عنوان تجهیزات جانبی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

نمودار ۲- پیش‌بینی حجم بازار ماشین‌آلات معدنی در سال ۲۰۲۷

واقعیت آن است که اعمال محدودیت‌های مختلف بر واردات ماشین‌آلات معدنی طی سالیان گذشته همزمان با ناتوانی تولیدکنندگان داخلی برای پاسخگویی به تمام نیازهای داخلی باعث بروز کمبود شدید این نوع ماشین‌آلات در کشور شده است. در همین زمینه، عدم جایگزینی ماشین‌آلات باعث افزایش شدید میانگین عمر ماشین‌آلات معدنی فعال در کشور شده است.

در سال ۱۴۰۰، شاهد تولید حدود ۵۰۰ میلیون تن ماده معدنی در کشور بوده‌ایم که این مهم با استفاده از ۱۸ تا ۲۳ هزار دستگاه ماشین‌آلات معدنی موجود در کشور محقق شده است. با توجه به میزان بالای فرسودگی این ماشین‌آلات، برای حفظ همین سطح از تولید به ورود حدود ۱۱ هزار دستگاه ماشین‌آلات معدنی به چرخه تولید (با هدف جایگزینی ماشین‌آلات فرسوده) نیاز است. در همین رابطه، تحقق هدف کشور مبنی بر تولید ۷۰۰ میلیون تن ماده معدنی در چشم‌انداز ۱۴۰۴، مستلزم ورود ۲۵ هزار دستگاه ماشین‌آلات معدنی (با فرض تحقق جایگزینی ۱۱ هزار دستگاه ماشین‌آلات فرسوده) به چرخه تولید خواهد بود.

سیاست‌گذاران کشور در سال‌های گذشته، در حالی با اعمال محدودیت بر واردات ماشین‌آلات معدنی به دنبال حمایت از تولید داخلی بوده‌اند که ظرفیت بنگاه‌های داخلی در این حوزه به هیچ‌وجه پاسخگوی نیاز بخش معدن نبوده و نیست. به عنوان مثال، شرکت هپکو به عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده ماشین‌آلات معدنی و راه‌سازی در کشور، در سال ۱۴۰۰ تنها موفق به تولید ۲۲ دستگاه ماشین‌آلات معدنی شده است. در همین زمینه شواهد موجود حاکی از اتکای قابل توجه بنگاه‌های داخلی این حوزه به مونتاژ قطعات (پایین بودن عمق ساخت داخلی) است.

محدود ساختن ورود ماشین‌آلات معدنی به کشور، علاوه بر تحمیل آسیب‌های جدی به فعالیت‌های تولیدی بخش معدن، می‌تواند باعث محرومیت کشور از هزاران فرصت شغلی بالقوه در این بخش شود.

بطور کلی رفع محدودیت‌های کلی موجود بر سر راه ورود ماشین‌آلات معدنی و همزمان، تمرکز بنگاه‌های داخلی این حوزه بر ساخت قطعات و تعمیر ماشین‌آلات موجود می‌تواند علاوه بر حفظ و ارتقای این بنگاه‌ها، باعث رونق فعالیت‌های معدن در کشور شود. در ادامه نمونه‌ای از عملکرد موفق شرکت هپکو در تولید برخی قطعات خاص قابل مشاهده است.

باکت ۱۷ مترمکعب شاور لیبر R۹۳۵۰			جک شاور لیبر R۹۳۵۰			رولینگ زنجیر شاور لیبر R۹۳۵۰		
قیمت (دلار)	ساعت کارکرد	شرح	قیمت (دلار)	ساعت کارکرد	شرح	قیمت (دلار)	ساعت کارکرد	شرح
۷۱۲/۰۰۰	۱۱/۰۰۰	اصلی	۸۵/۶۰۰	۳۴/۰۰۰	اصلی	۷/۰۰۰	۱۱/۰۰۰	اصلی
۷۶/۰۰۰	۱۵/۵۰۰	ساخته‌شده	۲۰/۸۰۰	۱۵/۵۰۰	ساخته‌شده	۲/۵۰۰	۱۷/۲۰۰	ساخته‌شده
کاهش ۸۹٪	افزایش ۴۱٪	درصد تغییر	کاهش ۷۶٪	کاهش ۵۴٪	درصد تغییر	کاهش ۶۴٪	افزایش ۵۴٪	درصد تغییر

معادن افغانستان

کریدور در برابر معدن

اهمیت افغانستان

کشور افغانستان از سه منظر برای ایران حائز اهمیت است: ژئوپلتیک، ژئوکالچر و ژئواکونومی. اهمیت ژئوپلتیکی افغانستان به مساله اتصال ایران به چین و آسیای میانه از طریق این کشور باز می‌گردد. از سوی دیگر، وجود ۹۰۰ کیلومتر مرز مشترک، ارتباطات گسترده قومی و همچنین پیوندهای عمیق تاریخی و فرهنگی از نمودهای ژئوکالچر میان دو کشور است. از جهت دیگر، محصور بودن افغانستان در خشکی، این فرصت را برای ایران ایجاد کرده تا با متصل ساختن افغانستان به آب‌های آزاد از طریق بندر چابهار، نوعی مزیت ژئواکونومیک برای خود ایجاد نماید. در طی سال‌های اخیر مساله کریدورها و بهره‌مندی بهینه از موقعیت‌های جغرافیایی و ژئوپلتیکی ایران، از جمله پر مخاطب‌ترین موضوعاتی است که مورد توجه دولت‌ها و بخش خصوصی در ایران بوده است. رویکرد و تعریف صحیح از مفهوم کریدور، نقش مهمی را در برنامه‌ریزی و تحقق آن خواهد داشت. در این مطلب به طور مشخص به مزیت‌های ژئوپلتیکی ایران و افغانستان، به منظور ایجاد یک کریدور ارتباطی و اقتصادی می‌پردازیم. باید در نظر داشته باشیم که فعالیت حکمرانی در هر کشور نباید به معنای بهره برداری صرف از امکانات ژئوپلتیکی کشور و سرزمین باشد، بلکه هنر حکمران در آن است که علاوه بر نگهداشت مزیت‌ها در جهت ایجاد تنوع و گستردگی بیشتر مزیت‌های ژئوپلتیکی بکوشد. ایران کشوری غنی در حوزه معدن است، و از سوی دیگر به لحاظ جغرافیایی نیز در موقعیت ممتازی قرار دارد. با این حال نباید به معنای بی‌نیازی و یا بی‌تفاوتی ما نسبت به موقعیت‌های فراسرزمینی مان منجر شود، چرا که اگر این هر دو را مزیت در نظر بگیریم، پر واضح است که صرف استفاده مدام از این مزیت‌های ممتاز، ختم به از دست دادن آن‌ها و نهایتاً تضعیف و از دست دادن مزیت‌های کشور خواهد شد. موضوع سرمایه گذاری در معادن فراسرزمینی، یکی از راهکارهایی است، که مانع استفاده بیش از حد از مزیت‌های ژئوپلتیکی را خواهد شد.

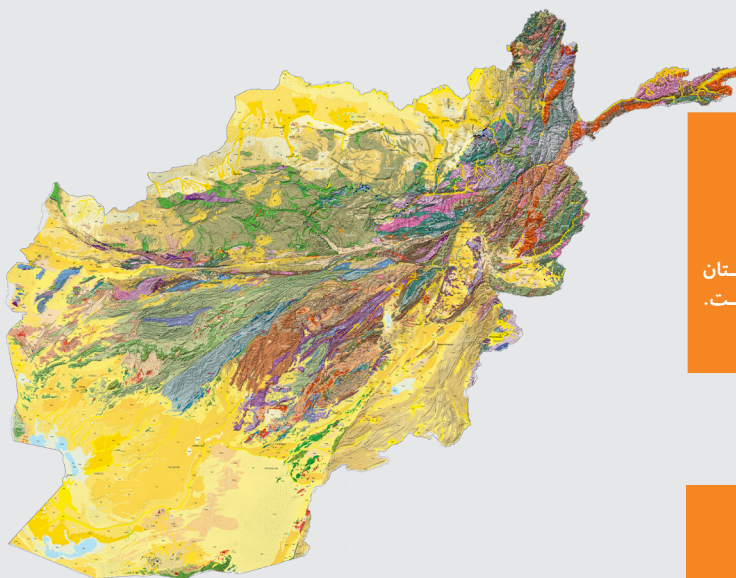
۲۴ گونه مواد معدنی

شامل: لاجورد، طلا، زغال سنگ، سنگ آهن، مس، بیرایت و نیز ذخایر نفت و گاز طبیعی

۱۴۰۰ منطقه معدنی

تخمین ثروت معدنی افغانستان بیش از ۲ هزار میلیارد دلار است.

پراکندگی ذخایر معدنی افغانستان

وجود ۱۱ معدن زغال سنگ در افغانستان

معدن بغلان در شمال افغانستان است که ۱۳ نوع زغال سنگ دارد.

۶۸۵۰۰ میلیون تن مس

ظرفیت معدن مس عینک در ولایت لوگر ۱۱ میلیون تن است.

منابع	برآورد
نفت	۱/۶ میلیارد بشکه
گاز	۱۶ تریلیون فوت مکعب
مایعات نفتی	۵۰۰ میلیون بشکه
مس	۶۰ میلیون تن
سنگ آهن	۲۲۰۰ میلیون تن
مواد معدنی کمیاب	۴/۱ میلیون تن
طلا	۲۷۰۰ کیلوگرم

جدول ۱- ذخایر افغانستان (منبع: وزارت معادن افغانستان و سازمان زمین‌شناسی آمریکا)

موانع اساسی در سرمایه‌گذاری ایران در بخش معادن افغانستان

۱

دخالت آمریکایی‌ها در عدم واگذاری معادن

۲

عدم امنیت لازم برای حضور نیروهای متخصص در افغانستان

تا پیش از به قدرت رسیدن طالبان، دو مشکل اساسی در سرمایه‌گذاری ایران در بخش معادن افغانستان وجود داشت: نخست دخالت آمریکایی‌ها که عملاً اجازه واگذاری معادن افغانستان به ایران را از دولت سلب کرده بودند و دوم عدم امنیت لازم به منظور حضور نیروهای متخصص در افغانستان و فعالیت در این حوزه. با این حساب پس از خروج آمریکا از افغانستان و نیز قدرت‌گیری طالبان در این کشور، می‌توان مدعی بود که هر دو مشکل پیشین از میان برداشته شده است، با این حال مشکلی جدید پیش روی ما خواهد بود. طالبان حاکمیتی ایدئولوژیک و سنی‌مذهب افراطی است و از این رو احتمال واگذاری معادن به ایران کم‌رنگ می‌نماید. با این حال ادعای ما این است، با توجه به موقعیت جغرافیایی افغانستان و شرایط سیاسی طالبان در منطقه و جهان، شکل‌گیری یک کریدور ارتباطی می‌تواند به این بن‌بست سوم نیز پایان بخشد. ایران می‌تواند امن‌ترین و ارزان‌ترین مسیر افغانستان به آب‌های آزاد باشد. در واقع، ما از مزیت ژئوپلیتیکی خود به جهت اتصال بهتر افغانستان به دریا (نسبت به پاکستان) بهره‌بریم و از سوی دیگر مزیت معادن در افغانستان، زمینه‌ساز شکل‌گیری یک مسیر کریدوری قرار گیرد.

جمهوری اسلامی ایران می‌تواند از طریق ایجاد ریل و جاده در افغانستان، ضمن ارتقا هژمونی زیرساختی افغانستان و نیز اتصال این کشور به کریدورهای بین‌المللی عبوری از طریق ایران، آن‌ها را به سوی تعامل ژئوپلیتیکی سوق و شوق بخشد. این نکته مهم را نیز در نظر بگیریم، در استفتای ملا هبت‌الله، رهبر امارت اسلامی افغانستان، واگذاری معدن به شرط احداث ریل، توسط ایران، مورد قبول قرار گرفته است و می‌بایست در این خصوص برنامه‌ریزی متناسب و مقتضی داشته باشیم. به همین منظور در نظر گرفتن موارد زیر ضروری می‌نماید:

۱ ایجاد مسیر ریلی از خواف به سمت هرات و سپس به سمت مزار شریف در افغانستان: این خط ریلی می‌بایست از طریق افغانستان به کشور تاجیکستان، سپس قرقیزستان و از آنجا به چین متصل شود. این مهم ضمن پیوند ایران با چین، کوتاه‌ترین مسیر چین به سمت مدیترانه را نیز ایجاد خواهد کرد.

۲ ایجاد خط آهن از چابهار به سمت مرز میلک و سپس از زرنج افغانستان به سوی قندهار و در نهایت کابل: به این طریق جذابیت‌های کریدور ابتکاری میان ایران افغانستان علاوه بر چین، می‌تواند برای هند نیز مورد توجه قرار گیرد.

۳ با توجه به امکانات و منابع ارزی قدرتمندتر کشورهایمانند چین، هند، روسیه و حتی قطر (که همگی در پی معامله با طالبان در حوزه معادن هستند)، ضروری است که دولت به منظور حمایت از بخش خصوصی کشورمان در معادن افغانستان، از طریق روابط دیپلماتیک فشار را به سمت شکل‌گیری کنسرسیوم‌های معدنی خصوصاً با کشور چین (که در حال حاضر معدن بزرگ مس عینک، که ارزشی نزدیک به ۴ میلیارد دلار دارد، را در اختیار گرفته است) پیش ببرد. این مهم نیز در شرایط ایجاد تعامل ژئوپلیتیکی ایجاد خواهد شد.

۴ باید در نظر بگیریم که چشم دوختن به کریدورهای موجود در منطقه و جهان (مسیر ترانزیتی چین به اروپا یا کریدور شمال جنوب)، بخت چندان برای بهره‌مند شدن ایران از انتفاعات آن‌ها را ایجاد نخواهد کرد. چرا که این مسیرها سال‌هاست از راهی غیر از ایران در حال فعالیت‌اند و تقریباً تثبیت شده‌اند. لذا بهتر است که در جهت ایجاد کریدورهایی با ابتکار ایران و کشورهای منطقه تلاش کنیم.

مساله تهاتر کریدور با معدن میان ایران و افغانستان از جمله مهم‌ترین این مسیرها می‌تواند به‌شمار بیاید.

توافق نامه تجاری ایران و ترکیه

ضرورت انطباق سیاست های تجاری با استراتژی توسعه صنعتی

آشنایی با برخی قالب های قرارداد تجاری متداول

توافق نامه تجارت ترجیحی (PTA^۱)

در این نوع قرارداد، دو یا چند کشور، تعرفه ترجیحی واردات را در مورد برخی محصولات خاص اعمال می کنند. این امر با کاهش عوارض بر تعدادی از محصولات مورد توافق طرفین انجام می شود. در همین رابطه، ممکن است تعرفه برخی از محصولات به صفر نیز کاهش یابد.

توافق نامه تجارت آزاد (FTA^۲)

توافق نامه تجارت آزاد توافقی است که در آن دو یا چند کشور تصمیم می گیرند که برخی امتیازات خاص تجاری مانند وضع تعرفه ها یا مالیات بر ارزش افزوده ترجیحی، تخفیف حقوق گمرکی و غیره را به کشور(های) مقابل ارائه دهند. در این نوع قرارداد، برعکس قرارداد PTA، لیستی از محصولات و خدمات توسط کشورهای مذاکره کننده تهیه می شود که شرایط FTA صرفاً در مورد آن ها اجرا نمی شود. بنابراین توافق نامه تجارت آزاد، جامع تر از توافق نامه تجارت ترجیحی است.

توافق نامه مشارکت اقتصادی جامع (CECA/CEPA^۳)

ابعاد قرارداد مشارکت اقتصادی جامع، فراگیرتر از FTA است و مسائل تنظیم گری حوزه تجارت بین دو کشور را نیز پوشش می دهد. CEPA مذاکرات حول محور تجارت خدمات، سرمایه گذاری و سایر زمینه های مشارکت اقتصادی را دربرمی گیرد. این نوع قرارداد ممکن است در مواردی حتی به زمینه هایی مانند همکاری گمرکی، مقررات رقابتی و حقوق مالکیت معنوی نیز ورود کند.

قرارداد تجاری ترجیحی با ترکیه

فرایند تصویب

توافق نامه تجارت ترجیحی میان ایران و ترکیه در شهریور ماه ۱۳۹۳ به تصویب مجلس ترکیه رسید و از یازدهم دی ماه مطابق با اول ژانویه ۲۰۱۵ توسط دولت ترکیه اجرایی گردید. طبق این توافق نامه ۱۴۱ فقره از کالاهای صادراتی ایران شامل اقلام کشاورزی، شیلات و مواد غذایی و ۱۲۵ فقره از کالاهای صادراتی ترکیه

1- Preferential Trade Agreement

2- Free Trade Agreement

3- Comprehensive Economic Partnership Agreement

شامل تولیدات صنعتی، تحت پوشش تخفیف تعرفه‌های گمرکی قرار گرفته‌اند. تأیید این توافق‌نامه از طرف ایران بدون ارجاع به مجلس، در تاریخ ۱۳۹۳/۳/۱۱ و در قالب مصوبه هیئت وزیران انجام و در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۲ به گمرک ایران ابلاغ شد.

بررسی آمار تجارت در سال‌های قبل و بعد از قرارداد

صادرات ایران

۱- لیست کالاهای صادراتی ایران که در توافق مشمول تعرفه ترجیحی شده‌اند اما سابقه صادرات به ترکیه نداشته‌اند را می‌توان در پایین مشاهده کرد. اولین پرسش در این زمینه، چگونگی انتفاع ایران از قرار گرفتن این محصولات (محصولاتی بدون سابقه صادرات از ایران به ترکیه) در لیست مشمول تعرفه ترجیحی است.

۱۴ حلوا ماهیان	۱ گلابی
۱۵ ماهی قزل‌آلا	۲ زردآلو
۱۶ سایر ماهی‌های یخ‌زده	۳ آلبالو ترش
۱۷ فیله ماهی، ماهی اسپاروس	۴ پوست مرکبات یا خربزه
۱۸ میگو آب سرد	۵ فلفل در بسته‌بندی
۱۹ لابستر نروژی	۶ سایر میوه‌ها/ جوز
۲۰ انواع میگو آب سرد	۷ هل
۲۱ ماست	۸ تخم گشنیز خرد شده، زبره
۲۲ آب پنیر	۹ تخم سبزیجات
۲۳ تخم پرندگان	۱۰ روغن حیوانی
۲۴ گل رز میخک داودی	۱۱ مارگارین
۲۵ بادام با پوست	۱۲ کنسروهای انواع ماهی
۲۶ گریپ فروت	۱۳ لاکتوز/مالتوز/فروکتوز

۲- در ادامه می‌توانید لیست کالاهای صادراتی ایران که در توافق مشمول تعرفه ترجیحی شده‌اند و صادرات آن‌ها در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش داشته است را مشاهده کنید.

۱	سایر انواع میگو	۱۴	به	۲۷	لیمو
۲	شیر و خامه	۱۵	سیب خشک کرده	۲۸	شکلات حاوی کاکائو
۳	پنیر تبهه (نبسته) و کشک	۱۶	سایر میوه‌های خشک	۲۹	خیار ترشی
۴	گل آنتوریوم	۱۷	تخم گشنیز خرد نشده	۳۰	رب گوجه فرنگی
۵	سایر گل‌ها	۱۸	آوبیشن		
۶	سیب‌زمینی	۱۹	چای غیر خرده فروشی		
۷	پیاز و موسیر	۲۰	گل خشک		
۸	سیر	۲۱	کاهو کروی سالادی		
۹	گل کلم و کلم بروکلی	۲۲	سبزیجات در آب نمک		
۱۰	کلم و کلم‌پیچ	۲۳	نخود رسمی		
۱۱	سایر مرکبات	۲۴	بادام بدون پوست		
۱۲	هندوانه	۲۵	گردو بدون پوست		
۱۳	سیب	۲۶	خرما		

۳- فهرست کالاهای صادراتی ایران که در توافق مشمول تعرفه ترجیحی شده‌اند و صادرات آن‌ها در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ کاهش داشته است، در ادامه قابل مشاهده است.

۱	سایر ماهی‌های یخ‌زده	۱۴	آلو خشک کرده
۲	روده و شکمبه حیوانات	۱۵	چای در بسته کمتر از ۳ کیلوگرم
۳	گوجه فرنگی	۱۶	تخم زیره خردشده در بسته‌بندی
۴	کدوهای حلوابی	۱۷	سایر دانه‌ها برای کشت
۵	سایر سبزیجات تازه یا سرد کرده	۱۸	سایر نباتات
۶	خیار	۱۹	فرآورده‌های تغذیه کودکان
۷	انجیر	۲۰	سایر نان‌ها
۸	انگور تازه	۲۱	سایر آب میوه‌ها
۹	خریزه	۲۲	آب سیب
۱۰	گیلاس و شلیل	۲۳	عصاره‌ها و اسانس‌های چای
۱۱	کیوی	۲۴	سایر نوشابه‌های غیرالکلی
۱۲	انار و زرشک	۲۵	اتانول
۱۳	سرکه خوراکی		

به طور کلی، در توافق مذکور، محصولات مانند انواع ماهی، لبنیات، انواع گل، صیفی‌جات و سبزیجات، میوه و مرکبات، بادام و فندق، روغن‌های حیوانی و مارگارین، آدامس و شکلات، پودر کاکائو، فرآورده‌های غلات، بیسکویت، رب و خیار شور، چای و مخمرها و سرکه برای ورود به خاک ترکیه مشمول تخفیف شده‌اند.

با توجه به ارزش بالای صادرات محصولات کشاورزی ترکیه به اروپا و توسعه صنعت غذایی این کشور، ترکیه در این قرارداد به دنبال تسهیل ورود محصولات کشاورزی برای صادرات مجدد (re-export) به اروپا و مواد اولیه مورد نیاز برای صنعت غذایی خود بوده است.

واردات از ترکیه

۱. فهرست کالاهایی که واردات آنها از ترکیه در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ کاهش داشته است را می‌توانید در ادامه مشاهده کنید.

۱	سایر مکمل‌های دارویی برای خرده فروشی که تولید داخلی مشابه ندارند
۲	فرآورده‌های آرایشی مراقبت از پوست
۳	سایر فرآورده‌ها برای پاکیزگی و آرایشی مو غیر از شامپو، فرآورده‌ها برای فر کردن مو
۴	صابون
۵	مواد پلاستیکی
۶	سرسیم و سایر اتصالات و رابطه‌ها برای سیم و کابل
۷	باسداکت
۸	قابل نصب سطحی روی برد مدار چاپی SMD سایر قطعات
۹	لاستیک رویی چرخ، نو، از کائوچو از انواعی که برای اتوبوس‌ها و اتومبیل‌های باری به کار می‌رود
۱۰	رینگ موتور مربوط به موتورهای پیستونی درون‌سوز جرقه‌ای - احتراقی
۱۱	اجزا و قطعات برای موتورهای صنعتی
۱۲	اجزا و قطعات برای موتورهای گازسوز
۱۳	اجزا و قطعات برای موتورهای کشاورزی
۱۴	اجزا و قطعات برای موتورهای اتوبوس و کامیون
۱۵	ترمینال ریلی

۲. فهرست کالاهایی که واردات آنها از ترکیه در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال ۱۳۹۲ افزایش چشم‌گیری داشته است، عبارت‌اند از:

۱	لوازم خانه‌داری و پاکیزگی که در جای دیگر مذکور نیست، از مواد پلاستیکی
۲	لوازم سرمیز و لوازم آشپزخانه پلاستیکی بجز ظروف ملامین
۳	ماشین لباسشویی
۴	سایر تخته فیبر تراکمی متوسط (MDF) کار شده با ضخامت کمتر از ۵ میلیمتر
۵	سایر تخته فیبر تراکمی متوسط (MDF) کار شده با ضخامت بیشتر از ۵ میلیمتر تا ۹ میلیمتر
۶	مبل و نشیمن‌ها
۷	سایر پارچه‌های تارپودباف از نخ رشته‌های سنتتیک، با حداقل ۱۵ درصد رشته‌های پلی‌استر غیر تکستوره

۸ سایر رادیاتور، با گرم‌کننده غیربرقی و اجزا و قطعات آن‌ها، از آهن یا از فولاد غیر مذکور در جای دیگر

۹ سایر اجزا و قطعات موتورهای ۱۴۱۱ یا غیرمذکور در جای دیگر

۱۰ سایر مبلمان، صندوقچه‌ها، (Chests کابینت‌ها، پیشخوانک‌ها)، ویتترینک‌ها و غیره برای نگهداری و نمایش

۱۱ ماشین‌های ظرفشویی خانگی

۱۲ قطعات برقی نصب روی برد مدار چاپی خاص صنعت الکترونیک

عمده کالاهایی که از ترکیه به ایران وارد شده شامل مکمل‌های دارویی، فرآورده‌های آرایشی و بهداشتی، محصولات پلاستیکی، لاستیک خودرو، تخته چوب، در و پنجره، منسوجات نساجی، میلگرد و نبشی و ورق فولادی و آلومینیومی، ظروف شیشه‌ای، اجاق گاز، رادیاتور شوفاژ، قطعات خودرو، لوازم خانگی، صندلی و مبلمان است.

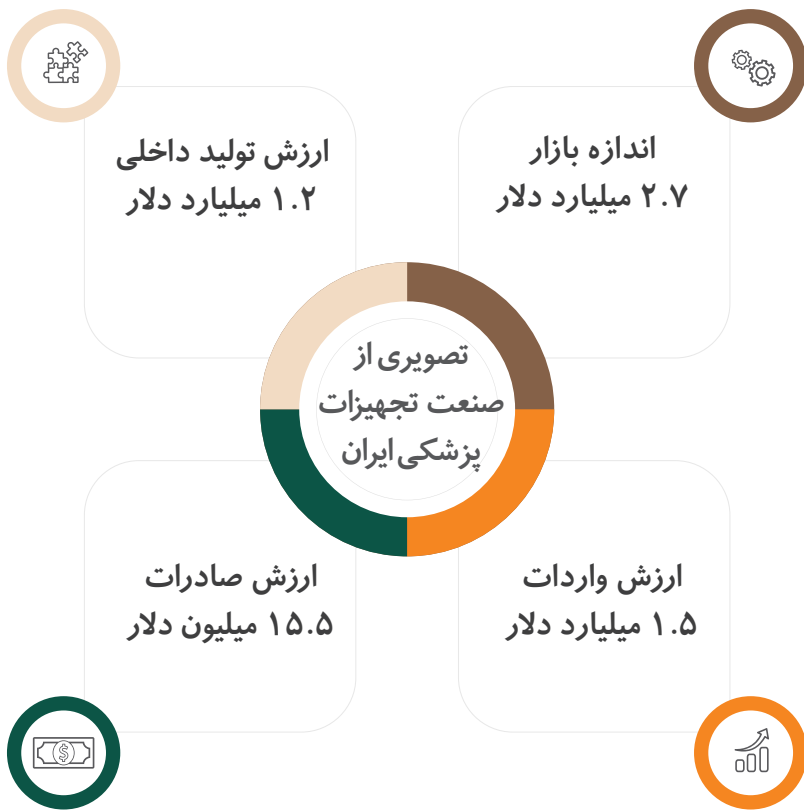
کالاهایی که ترکیه در توافق خود با ایران موفق به کاهش تعرفه تجاری آن‌ها شده است، عمدتاً در داخل کشور قابلیت تولید دارند. ایران در این توافق بدون توجه به اهداف بالادستی خود، صادرات آن دسته از کالاهای ساخت ترکیه را تسهیل کرده که در داخل کشور نیز امکان تولید داشته‌اند و گسترش تولید آن‌ها می‌تواند منجر به تکمیل زنجیره‌های ارزش و حضور پررنگ‌تر ایران در زنجیره‌های تامین جهانی شود. این در حالی است که ترکیه توانسته با در نظر گرفتن ملزومات توسعه صادرات و در ارتباط با تکمیل پازل توسعه صنعتی خود نسبت به عقد قرارداد با ایران اقدام کند.

عقد قراردادهای تجاری با کشورهای همسایه ابزار مناسبی برای تعمیق روابط تجاری و افزایش حجم مبادلات بین کشورهای مشارکت‌کننده است اما مهم‌ترین بخش عقد این قراردادها بحث چانه‌زنی و مذاکرات بر روی فهرست محصولات مشمول تعرفه ترجیحی است که هر کشور باید با گروهی از مذاکره‌کنندگان خبره و آگاه نسبت به اهداف بالادستی توسعه آن کشور، نسبت به عقد قرارداد با طرف مقابل اقدام کند.

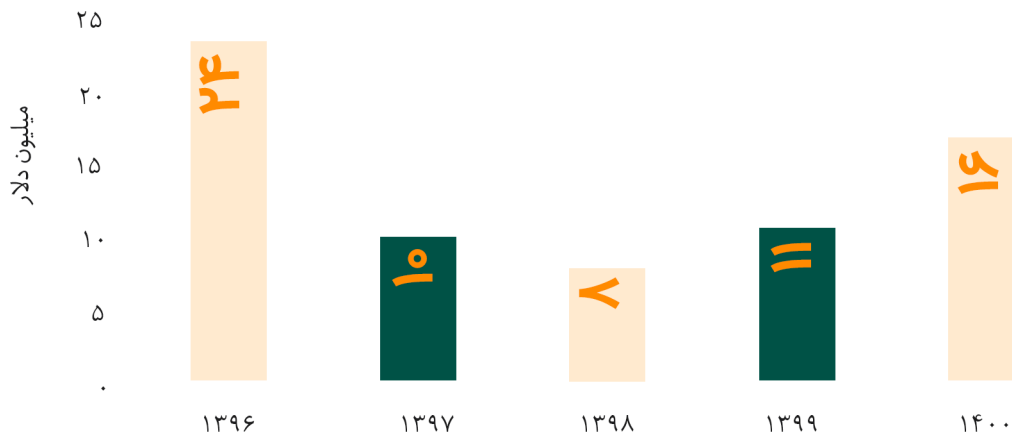
معرفی صنعت تجهیزات پزشکی

تجهیزات پزشکی با ارزش بازار ۵۱۲ میلیارد دلاری در جهان، جزء اساسی سیستم‌های بهداشت و درمان محسوب می‌شود. در ایران نیز اندازه کل بازار تجهیزات پزشکی ۲.۷ میلیارد دلار است. در حال حاضر حدود ۴۵ درصد (به لحاظ دلاری) از نیاز کشور به این تجهیزات در داخل تولید می‌شود. حدوداً ۳۵۰۰ شرکت فعال در حوزه تجهیزات پزشکی کشور شناسایی شده است که ۱۵۰۰ عدد در حوزه تولید و مابقی در حوزه واردات این صنعت فعالیت می‌کنند و همچنین حدود ۴۶۰۰۰ نفر در صنعت تجهیزات پزشکی مشغول به کار هستند.

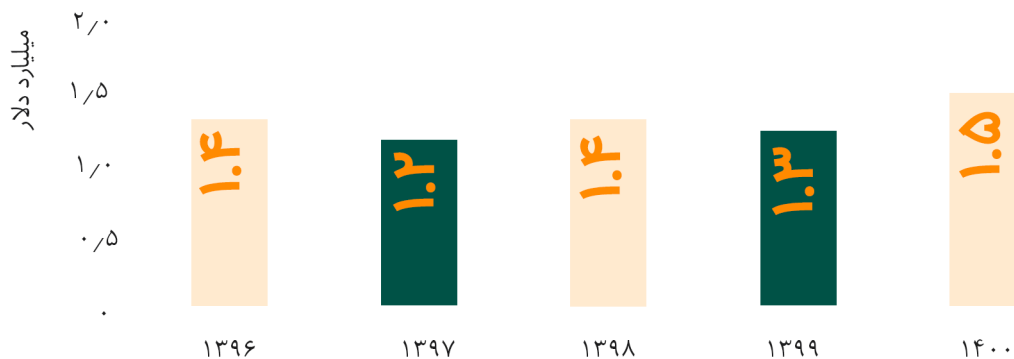
تجارت تجهیزات پزشکی ایران

صادرات تجهیزات پزشکی ایران در سال ۱۴۰۰ به حدود ۱۶ میلیون دلار رسیده است. در میان کالاهای صادر شده، دستکش معاینه (۷.۵ میلیون دلار) و تخت بیمارستانی (۱.۸ میلیون دلار) بیشترین سهم را به خود اختصاص دادند، همچنین طبق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران مقصد اول صادراتی این صنعت سوریه می‌باشد.

نمودار ۱- صادرات تجهیزات پزشکی (میلیون دلار)

واردات تجهیزات پزشکی به کشور در سال ۱۴۰۰ حدود ۱.۵ میلیارد دلار بوده است. در میان کالاهای وارد شده، کالاهای مصرفی آنژیوگرافی و آنژیوپلاستی (۱۶۴ میلیون دلار) و مفصل مصنوعی (۱۴۲ میلیون دلار) بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین طبق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، امارات، چین و آلمان بزرگترین صادرکنندگان محصولات این صنعت به کشور می‌باشند.

نمودار ۲- واردات تجهیزات پزشکی (میلیون دلار)

عدم وصول مطالبات و کمبود نقدینگی

شرکت‌های تولیدکننده و واردکننده تجهیزات پزشکی مطالبات زیادی از مراکز درمانی و بیمارستان‌های سراسر کشور دارند، مسئله‌ای که باعث بروز کمبود نقدینگی شدید در این صنعت شده است. کمبود نقدینگی در این صنعت بر کاهش ظرفیت‌های تولید و عدم تامین به موقع نیاز بازار به شدت تاثیرگذار خواهد بود.

قیمت گذاری دستوری

در سال ۱۳۹۳ دولت اختیار تدوین، تنظیم، ابلاغ و نظارت بر قیمت دارو، واکسن، شیرخشک و تجهیزات و ملزومات پزشکی را به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واگذار کرد. قیمت گذاری دستوری تجهیزات و ملزومات پزشکی بدون در نظر گرفتن افزایش و رشد قیمت کالاها (به دلیل افزایش قیمت دلار و مواد اولیه) باعث ضرر رساندن به فعالان این صنف خواهد شد.

تخصیص ارز دولتی به واردات تجهیزات پزشکی

تخصیص ارز دولتی به واردکنندگان و تولیدکنندگان مشکلاتی به همراه دارد. تخصیص ارز دولتی به این صنعت، منفعت واردکننده را دوچندان کرده و قدرت رقابت تولیدکنندگان داخلی را کاهش می‌دهد. در چنین شرایطی، واردات بسیار سودمندتر از فرآیند پیچیده تولید همراه با موانع موجود است.

ضعف در نظام تنظیم‌گری و بوروکراسی پیچیده اداری

فرآیند صدور مجوز در صنعت تجهیزات پزشکی، زمان‌بر و درگیر بوروکراسی پیچیده اداری است. برای مثال، یک شرکت داخلی در دوران کرونا برای صادرات کیت کرونا به هلند ظرف مدت ۳ ماه موفق به دریافت استاندارد CE شد و امکان فروش به تمام کشورهای اروپایی را پیدا کرد. با این حال صدور مجوز همین محصول در ایران حدود ۱ سال به طول انجامید.

تعارض منافع

وزارت بهداشت به عنوان بزرگ‌ترین خریدار و مصرف‌کننده تجهیزات پزشکی، همزمان کار قیمت گذاری و صدور پروانه بهره‌برداری، تعیین استاندارد، بنگاه داری و واردات تجهیزات پزشکی را نیز بر عهده دارد. این امر نوعی تضاد منافع را به وجود می‌آورد.

- ۱- بازار خودرو در سال ۱۴۰۲، سالنامه بازارها و کسب و کارهای ایران ۱۴۰۲، اندیشکده کسب و کار پژوهشکده سیاست گذاری دانشگاه صنعتی شریف
- ۲- قیمت گذاری دستوری در صنعت دارو، اندیشکده کسب و کار پژوهشکده سیاست گذاری دانشگاه صنعتی شریف
- ۳- مروری بر شرایط بکارگیری تجهیزات و ماشین آلات معدنی در معادن ایران و جهان، کمیسیون معدن و صنایع معدنی خانه صنعت، معدن و تجارت
- ۴- مروری بر وضعیت عرضه و تقاضای ماشین آلات معدنی در کشور و ارائه پیشنهادات، انجمن مس ایران
- ۵- نقشه راه سکتور معادن، وزارت معادن و پترولیم جمهوری اسلامی افغانستان
- ۶- بررسی توافق نامه تجارت ترجیحی میان ایران و ترکیه، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی
- ۷- سند راهبردی تجهیزات پزشکی و آزمایشگاهی، وزارت صنعت، معدن و تجارت